

Sygn. akt VI A Ca 556/14

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 lutego 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący - Sędzia - SA Teresa Mróz (spr.)

Sędzia - SA Krzysztof Tucharz

Sędzia - SO (del) Jacek Bajak

Protokolant:sekr. sądowy Agnieszka Pawłowska

po rozpoznaniu w dniu 6 lutego 2015 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa B. P. i D. P.

przeciwko (...) Towarzystwo Ubezpieczeń S.A. (...) w W.

o zadośćuczynienie i odszkodowanie

na skutek apelacji powodów

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 13 stycznia 2014 r., sygn. akt IV C 1726/12

I zmienia zaskarżony wyrok:

a) w punkcie pierwszym w ten sposób, że zasądza od (...) Towarzystwo Ubezpieczeń S.A. (...) w W. na rzecz B. P. kwotę 30.000 zł (trzydzieści tysięcy złotych) z ustawowymi odsetkami od dnia 31 stycznia 2014 roku do dnia zapłaty tytułem zadośćuczynienia oraz kwotę 20.000 zł (dwadzieścia tysięcy złotych) z ustawowymi odsetkami od dnia 19 lutego 2013 roku do dnia zapłaty tytułem odszkodowania za znaczne pogorszenie sytuacji życiowej i oddala powództwo o zapłatę zadośćuczynienia i odszkodowania w pozostałym zakresie;

b) w punkcie drugim w ten sposób, że zasądza od (...) Towarzystwo Ubezpieczeń S.A. (...) w W. na rzecz D. P. kwotę 23.000 zł (dwadzieścia trzy tysiące złotych) z ustawowymi odsetkami od dnia 31 stycznia 2014 roku do dnia zapłaty tytułem zadośćuczynienia oraz kwotę 20.000 zł (dwadzieścia tysięcy złotych) z ustawowymi odsetkami od dnia 19 lutego 2013 roku do dnia zapłaty tytułem odszkodowania za znaczne pogorszenie sytuacji życiowej i oddala powództwo o zapłatę zadośćuczynienia i odszkodowania w pozostałym zakresie;

II oddala apelację w pozostałym zakresie;

III koszty postępowania apelacyjnego znosi wzajemnie między stronami;

IV nakazuje pobrać od (...) Towarzystwo Ubezpieczeń S.A. (...) w W. na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Warszawie kwotę 4.650 zł (cztery tysiące sześćset pięćdziesiąt złotych) tytułem

części opłaty od apelacji, od uiszczenia której powodowie byli zwolnieni i nie obciąża powodów pozostałą częścią tej opłaty.

Sygn. akt VI A Ca 556/14

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 17 grudnia 2012 r. powód B. P. w imieniu własnym oraz jako ustawowy przedstawiciel małoletniego D. P. wniósł o zasądzenie od pozwanego (...) Towarzystwo Ubezpieczeń S.A. (...) z siedzibą w W. kwoty 34.000 zł tytułem dopłaty do zadośćuczynienia z ustawowymi odsetkami od dnia wyrokowania do dnia zapłaty na swoją rzecz oraz kwoty 60.000 zł tytułem odszkodowania za pogorszenie sytuacji życiowej z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty oraz kwoty 25.000 zł tytułem dopłaty do zadośćuczynienia z ustawowymi odsetkami od dnia wyrokowania do dnia zapłaty i kwoty 60.000 zł tytułem odszkodowania za pogorszenie sytuacji życiowej z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty na rzecz D. P. .

Pozwana wniosła o oddalenie powództwa w całości.

Wyrokiem z dnia 13 stycznia 2014 r. Sąd Okręgowy w Warszawie w całości oddalił powództwo B. P. i D. P., nieuiszczone koszty sądowe przejął na rachunek Skarbu Państwa i nie obciążył powodów kosztami postępowania w sprawie.

Orzeczenie powyższe zapadło na podstawie następujących ustaleń faktycznych i rozważań prawnych sądu pierwszej instancji:

B. P. jest ojcem, a małoletni D. P. bratem A. P., która zmarła w dniu 27 kwietnia 2009 r. na skutek obrażeń odniesionych w wypadku drogowym. Kierowca samochodu został skazany prawomocnym wyrokiem, na mocy którego na rzecz powodów zasądzona została nawiazka po 20.000 zł . Sprawca wypadku był ubezpieczony w pozwanym Towarzystwie. Pozwany uznał swoją odpowiedzialność i przyznał B. P. kwotę 10.000 zł tytułem zadośćuczynienia , a D. kwotę 5.000 zł, przy czym ubezpieczyciel uznał przyczynienie się zmarłej do powstania zdarzenia w 40% i przyznane powodom kwoty obniżył wypłacając B. P. kwotę 6.000 zł, zaś D. P. 3.000 zł. Ponadto D. P. otrzymał rentę w wysokości 100 zł miesięcznie.

Sąd Okręgowy ustalił, że w chwili śmierci A. P. pracowała w (...) jako (...) i zarabiała 3.975,37 zł brutto miesięcznie. Powodowie prowadzili ze zmarłą wspólne gospodarstwo domowe. W chwili śmierci A. P. jej ojciec pracował, a brat uczył się. Po śmierci matki w 2006 r. A. P. pomagała ojcu w wychowaniu brata i utrzymaniu rodziny. B. P. od 6 kwietnia 2011 r. jest zarejestrowany jako osoba bezrobotna, aktualnie bez prawa do zasiłku. Pobiera zasiłek rodzinny w kwocie 261 zł i pracuje dorywczo. D. jest uczniem III klasy gimnazjum.

Powodowie mieszkają w tym samym domu, w którym mieszkali w chwili śmierci A. P.. Dom jest własnością dalszego członka rodziny. Opłaty eksploatacyjne uiszcza powód B. P.. Powodowie nie korzystają z pomocy (...), nikt im nie pomaga. Żaden z powodów po śmierci A. P. nie korzystał z opieki psychologa i psychiatry, nie zażywali żadnych leków. U B. P. występuje aktualnie obniżenie nastroju. Biegły rozpoznał obok emocjonalnego obciążenia procesem żałoby po doznanych stratach żony i córki, także istotne obciążenie stresowe spowodowane aktualną sytuacją – brakiem pracy, koniecznością podjęcia obowiązków domowych. Biegły stwierdził, że nie można jednoznacznie ustalić procentowego uszczerbku na zdrowiu powoda jaki pozostawałby w związku z samym tylko faktem śmierci córki. U D. P. nie występują trwałe zmiany w funkcjonowaniu psychicznym.

W tych okolicznościach Sąd Okręgowy uznał, że roszczenie powodów nie zasługuje na uwzględnienie

Sąd w całości uznał za wiarygodne dokumenty prywatne złożone w sprawie, ponieważ treść ich nie została zakwestionowana przez żadną ze stron, a Sąd nie znalazł podstaw by podważyć ich wiarygodność z urzędu.

Odnośnie do dowodów osobowych, Sąd przy ustaleniu stanu faktycznego w sprawie dał im wiarę jedynie w takim zakresie, w jakim znalazły one potwierdzenie w pozostałym materiale dowodowym zgromadzonym w sprawie.

Sąd uznał, że opinie biegłego złożone do akt są spójne, logiczne, w sposób wyczerpujący wyjaśniają zagadnienia opisane w tezie dowodowej.

Sąd oddalił wniosek o dopuszczenie dokumentów z akt szkody uznając, że okoliczności na które miałyby być przeprowadzone są niesporne między stronami. Sąd oddalił również wniosek o dopuszczenie dowodu z przesłuchania świadka uznając, że okoliczności, na które świadek miałby być przesłuchany w sposób najbardziej wiarygodny i wyczerpujący przedstawi powód.

Sąd Okręgowy podkreślił, że nie ulega wątpliwości, iż życie człowieka jest bezcenne i nie istnieją żadne taryfikatory pozwalające na wyliczenie wartości życia ludzkiego. Nie ulega również wątpliwości, że śmierć osoby, z którą się żyje na co dzień zawsze jest zaskoczeniem, szokiem, wywołuje smutek, u niektórych osób jeszcze silniejsze emocje. Każdy człowiek po śmierci osoby bliskiej przeżywa okres żałoby. Jednakże postępowanie sądowe charakteryzuje się swoimi regułami, zasadami, przepisami, które muszą być brane pod uwagę i stanowić podstawę wyrokowania, niezależnie od ludzkich uczuć. W postępowaniu o odszkodowanie i zadośćuczynienie także są przepisy prawa, które obowiązują z jednej strony sąd wydający orzeczenie, zaś z drugiej strony powodów zgłaszających konkretne roszczenie.

W niniejszym postępowaniu powodowie B. i D. P. wnieśli o zasądzenie odszkodowania na podstawie art. 446 § 3 k.c. i zadośćuczynienia na podstawie art. 446 § 4 k.c.

Sąd przywołał treść art. 446 § 3 k.c., zgodnie z którym sąd może ponadto przyznać najbliższym członkom rodziny zmarłego stosowne odszkodowanie, jeżeli wskutek jego śmierci nastąpiło znaczne pogorszenie ich sytuacji życiowej, wskazując jednocześnie na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2004 r. (IV CK 445/03), w którym wyrażony został pogląd, że znaczne pogorszenie sytuacji życiowej, o którym mowa w art. 446 § 3 k.c., obejmuje niekorzystne zmiany bezpośrednio w sytuacji materialnej najbliższych członków rodziny zmarłego, jak też zmiany w sferze dóbr niematerialnych, które rzutują na ich sytuację materialną. Mogą to być zatem również zmiany w stanie zdrowia. Należy jednak zaznaczyć, że ocena powinna być dokonywana za pomocą kryteriów obiektywnych i stąd słuszny wydaje się pogląd, że nie podlega kompensacie szkoda stanowiąca następstwo subiektywnej reakcji podmiotu na śmierć dziecka (zmiana pracy na mniej korzystną). Zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego IV CSK 79/10 z dnia 24 września 2010 r. art. 446 § 3 k.c. nie uzależnia przyznania odszkodowania od tego, by stan majątkowy osoby najbliższej zmarłego był zły, ale od tego, by stan ten uległ znacznemu pogorszeniu.

W tej sytuacji obowiązuje, tak jak w innych postępowaniach sądowych, art. 6 k.c., który na powodów nakłada ciężar udowodnienia tych okoliczności. Takie stanowisko zajął Sąd Najwyższy w wyroku III CKN 572/98z dnia 1 lutego 2000 r., zgodnie z którym przesłanką roszczenia z przepisu art. 446 § 3 k.c. jest nie tylko przynależność do najbliższej rodziny zmarłego, ale także znaczne pogorszenie sytuacji życiowej wskutek śmierci. Ciężar wykazania znacznego pogorszenia sytuacji życiowej spoczywa na powodzie, zgodnie z ogólną regułą dowodową zawartą w art. 6 k.c.

W ocenie Sądu Okręgowego powodowie nie udowodnili przesłanek wymienionych w tym przepisie. Sąd zaznaczył, że od chwili śmierci A. P. minęły ponad 4 lata. Fakt, że w 2011 r. B. P. stracił pracę nie ma żadnego związku ze śmiercią córki, ponieważ powód był zatrudniony na umowę na czas określony, która wygasła. Tak samo śmierć A. P. nie miała wpływu na to, że jej bratu nie przysługuje renta rodzinna po matce. Przez ponad 4 lata od jej śmierci powodowie nie mieli problemów finansowych i funkcjonowali samodzielnie nie korzystając z pomocy innych osób lub instytucji. Nawet, gdy powód B. P. stracił pracę powodowie utrzymywali się z własnych dochodów. Ponadto Sąd wskazał, że osobą zobowiązaną do utrzymywania i to zarówno w sferze materialnej jak i niematerialnej, D. P. jest w pierwszej kolejności jego ojciec, a nie siostra. W ocenie Sądu nie zostały przedstawione żadne dowody wskazujące na pogorszenie sytuacji życiowej powodów bezpośrednio związane ze śmiercią A. P.. Sąd podniósł również, że powodowie mogą wszcząć egzekucję zasądzonych na ich rzecz nawiązek, których sprawca wypadku nie zapłacił.

Odnośnie do zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, Sąd wskazał, że poprzez wprowadzenie w sierpniu 2008 r. przepisu art. 446 § 4 k.c. wprowadzony do kodeksu cywilnego stosunkowo niedawno, bo w sierpniu 2008 r. ustawodawca chciał uregulować kwestię szkód niematerialnych (krzywdy) osób, które straciły najbliższych w wyniku

nieszczęśliwych zdarzeń, a które do czasu wprowadzenia tego przepisu na podstawie wyłącznie orzecznictwa mogły dochodzić zadośćuczynienia za szkody niematerialne. Użycie w paragrafie 4 art. 446 k.c. słowa „może” wskazuje na fakultatywność uwzględnienia przez Sąd tego roszczenia.

Sąd wskazał, że oceniając zasadność roszczenia o zadośćuczynienie Sąd musi brać pod uwagę czy ból, poczucie osamotnienia, krzywdy i zawiedzionych nadziei po śmierci osoby bliskiej wywołały osłabienie aktywności życiowej i motywacji do przezwycięzania trudności dnia codziennego. Sąd musi ocenić czy cierpienia psychiczne osłabiły aktywność życiową czy może spowodowały konieczność niekorzystnego ograniczenia planów życiowych w przyszłości. W ocenie Sądu nie jest natomiast wystarczające wykazanie takich następstw w sferze psychicznej poszkodowanego, które zazwyczaj łączą się ze śmiercią osoby bliskiej: uczucie smutku, przygnębienia, żalu i innych negatywnych emocji.

Zdaniem Sądu Okręgowego, powodowie również w tym zakresie nie przedstawili wystarczających dowodów.

Z opinii biegłego wynika, że uczucia, z którymi powodowie borykali się po śmierci córki i siostry są typowe dla okresu żałoby, nie wywołały u powodów ani czasowego ani stałego uszczerbku w zdrowiu psychicznym, nie spowodowały konieczności skorzystania z pomocy psychologa lub psychiatry.

Także z bardzo ogólnikowych i oszczędnych zeznań powoda B. P. nie wynika, aby powodowie doznali szczególnie nasilonych, traumatycznych i nadal, po ponad czterech latach od wypadku, trwających doznań wpływających na ich życie. W związku z tym Sąd uznał, że przyznane powodom z tytułu zadośćuczynienia kwoty przez ubezpieczyciela oraz wyrokiem Sądu Rejonowego w Pułtusku w wystarczającym stopniu pokrywają ich roszczenia z tego tytułu.

O kosztach postępowania Sąd orzekł na podstawie art. 98 k.p.c. w zw. z art. 102 k.p.c. Sąd uznał, iż szczególny charakter sprawy w wymiarze moralnym oraz niezbyt dobra sytuacja materialna powodów dają podstawę do tego, aby powodów nie obciążać kosztami postępowania.

Apelację od powyższego wyroku wnieśli powodowie. Zaskarżając wyrok w części tj. w zakresie punktu I i II tj. w zakresie rozstrzygnięć o oddaleniu powództw obu powodów, zarzucili Sądowi Okręgowemu:

- naruszenie prawa procesowego – art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dowolną ocenę materiału dowodowego i uznanie, że powodowie nie wykazali krzywdy po stracie córki i siostry oraz, że w ich życiu doszło do znacznego pogorszenia się sytuacji życiowej po nagłej stracie córki i siostry,
- bezzasadne i przedwczesne oddalenie wniosku o przesłuchanie w charakterze świadka E. P. na okoliczność więzi łączącej powodów z A. P., rozmiaru krzywdy i bólu powodów doznanych po jej stracie oraz znacznego pogorszenia się ich sytuacji życiowej,
- błędną ocenę opinii psychologa poprzez uznanie, że powodowie nie doznali krzywdy wskutek śmierci A. P..

Ponadto powodowie zarzucili Sądowi Okręgowemu naruszenie prawa materialnego – art. 446 § 3 i 446 § 4 k.c. poprzez błędną ich wykładnię i brak zastosowania w niniejszej sprawie.

Powodowie wnieśli o dopuszczenie dowodu z zeznań świadka E. P. na okoliczności wskazane we wniosku dowodowym zgłoszonym w sądzie pierwszej instancji, a w konsekwencji zmianę wyroku w zaskarżonej części poprzez zasądzenie od pozwanej na rzecz B. P. kwoty 34.000 zł tytułem dopłaty do zadośćuczynienia z ustawowymi odsetkami od dnia wyrokowania do dnia zapłaty oraz odszkodowania w wysokości 60.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty oraz na rzecz D. P. kwoty 25.000 zł tytułem dopłaty do zadośćuczynienia z ustawowymi odsetkami od dnia wyrokowania do dnia zapłaty i odszkodowania w wysokości 60.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja powodów w znacznej części zasługuje na uwzględnienie.

W ocenie Sądu Apelacyjnego zasadne są podniesione w apelacji powodów zarówno zarzuty naruszenia prawa procesowego jak i materialnego.

Ustawodawca w art. 446 § 3 k.c. wprowadził możliwość domagania się przez najbliższych członków rodziny zmarłego odszkodowania, jeżeli skutek śmierci poszkodowanego nastąpiło znaczne pogorszenie ich sytuacji życiowej

W wyroku z dnia 13 maja 1969 r. w sprawie II CR 128/69 (OSP 1970, z. 6, poz. 122) Sąd Najwyższy wskazał, że znaczne pogorszenie sytuacji życiowej może przejawiać się w utracie wsparcia i pomocy w różnych sytuacjach życiowych, a zwłaszcza w utracie szansy na pomoc w przyszłości, gdy byłaby szczególnie pożądana z uwagi na wiek rodzica zmarłego. Mimo odmienności stanu faktycznego w wyżej cytowanym orzeczeniu w stosunku do stanu faktycznego przedmiotowej sprawy uznać należy, że teza ta zachowuje swoją aktualność również w przypadku śmierci dorosłego dziecka, jeżeli świadczyło ono pomoc, również finansową członkom rodziny.

Należy jednak wskazać, że w judykaturze i doktrynie ukształtowało się stanowisko, że chociaż należy przy zasądzaniu odszkodowania z art. 446 § 3 k.c. uwzględniać całokształt okoliczności wpływających na sytuację życiową najbliższych zmarłego, to jednak kompensata ta ma służyć naprawieniu szkody majątkowej (por. uchwała SN (7) z dnia 26 października 1970 r., III PZP 22/70, OSN 1971, nr 7–8, poz. 120).

W tym samym tonie utrzymane jest nowsze orzecznictwo Sądu Najwyższego, który w wyroku z dnia 30 czerwca 2004 r. w sprawie IV CK 445/03 podkreślił, że znaczne pogorszenie sytuacji życiowej, o którym mowa w art. 446 § 3 k.c., obejmuje niekorzystne zmiany bezpośrednio w sytuacji materialnej najbliższych członków rodziny zmarłego (niewyczerpujące hipotezy art. 446 § 2 k.c.). Wskazał jednak, że zakresem odszkodowania z art. 446 § 3 k.c. objęte są również zmiany w sferze dóbr niematerialnych, które rzutują na ich sytuację materialną. Sam ból, poczucie osamotnienia, krzywdy i zawiedzionych nadziei po śmierci dziecka nie stanowią podstawy do żądania odszkodowania. Jeśli jednak te negatywne emocje wywołały chorobę, osłabienie aktywności życiowej i motywacji do przewyżniania trudności dnia codziennego, to, bez szczegółowego dociekania konkretnych zdarzeń lub stopnia ich prawdopodobieństwa, można na zasadzie domniemania faktycznego (art. 231 k.p.c.) przyjąć, że pogorszyły one dotychczasową sytuację życiową osoby z najbliższego kręgu rodziny zmarłego.

Z kolei Sąd Apelacyjny w Poznaniu w wyroku z dnia 30 września 2014 r. wydanym w sprawie I A Ca 616/14 wskazał, że zakresem odszkodowania, o którym mowa w art. 446 § 3 k.c. objęty jest uszczerbek określany mianem pogorszenia się sytuacji życiowej wskutek śmierci poszkodowanego, wywołanej uszkodzeniem ciała lub rozstrojem zdrowia. Nie jest to zatem pełna kompensata całej szkody majątkowej spowodowanej tą śmiercią i z pewnością nie obejmuje tych uszczerbków, które podlegają naprawieniu na podstawie art. 446 § 1 i § 2 k.c. Znaczne pogorszenie sytuacji życiowej może przejawiać się w utracie wsparcia i pomocy w różnych sytuacjach życiowych, a zwłaszcza w utracie szansy na pomoc w przyszłości.

W tym kontekście należy wskazać, że jak wynika z zeznań powoda B. P., A. P. w dużym stopniu dokładała się do budżetu domowego, gotowała obiady, dokładała się do żywności, kupowała ubrania młodszemu bratu. Zasady doświadczenia życiowego nakazują uznać twierdzenia te za zgodne z prawdą, tym bardziej mając na uwadze, że A. P., która była panną i nie była z nikim związana, uzyskiwała zarobki trzykrotnie wyższe aniżeli jej ojciec B. P.. Strona pozwana nie przeciwstawiła tym zeznaniom żadnego dowodu, który czyniłby zeznania powoda niewiarygodnymi.

Zauważyć należy, że Sąd Okręgowy bezpodstawnie, w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, zarzucił powodowi brak udowodnienia przesłanek z art. 446 § 3 k.c. oddalając jednocześnie wnioski dowodowe powoda o przesłuchanie w charakterze świadka E. P. na okoliczności więzi łączącej powodów z A. P., rozmiaru krzywdy i bólu jakiej doznali powodowie oraz pogorszenia się ich sytuacji życiowej.

W ocenie Sądu Apelacyjnego nie jest zasadna argumentacja sądu pierwszej instancji o braku podstaw do zasądzenia odszkodowania wobec tego, że powodowie dają sobie radę bez pomocy finansowej (...) czy osób prywatnych, ponieważ nie dowodzi to niezrealizowania przesłanki znacznego pogorszenia się sytuacji życiowej.

Zdaniem sądu drugiej instancji nie może również pozostawać bez znaczenia okoliczność, że powodowie, zważywszy, że A. P. nie była z nikim związana, nie miała dzieci, zatrudniona była na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony, zarabiała prawie 3.000 zł netto miesięcznie i dokładała się finansowo do utrzymania ojca i brata, z dużym prawdopodobieństwem czyniłaby to nadal, gdyby nie tragiczna i nagła śmierć.

Dlatego też, w ocenie Sądu Apelacyjnego roszczenie powodów oparte na art. 446§ 3 k.c. jest uzasadnione co do zasady, jednakże nie w wysokości żądanej przez powodów.

Prawidłowa wykładnia określenia „stosowne odszkodowanie” w art. 446 § 3 k.c. powinno uwzględniać nie tylko okoliczności konkretnej sprawy, ale także wartość ekonomiczną odszkodowania. Musi ono wyrażać taką kwotę, która odczuwalna jest jako realne, adekwatne przysporzenie zarówno przez uprawnionego, jak i z obiektywnego punktu widzenia uwzględniającego ocenę większości rozsądnie myślących ludzi.

Mając powyższe na uwadze, zdaniem Sądu Apelacyjnego, przyjmując, że A. P. miesięcznie łożyłaby na utrzymanie domu i rodziny (ojca i brata) tylko kwotę 700 zł to przez okres 4 lat dałoby to kwotę około 35.000 zł. Stąd też przy przyjęciu niekwestionowanego przez powodów czterdziestoprocentowego przyczynienia się A. P. do zaistnienia szkody, zasadne jest zasądzenie na rzecz obu powodów odszkodowania w kwotach po 20.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 19 lutego 2013 r. tj. od upływu czternastu dni od daty doręczenia pozwanej odpisu pozwu.

Odnosnie do żądania zasądzenia zadośćuczynienia podkreślenia wymaga, że nie jest słuszne stanowisko sądu pierwszej instancji, jakoby kwoty wypłacone przez ubezpieczyciela wraz z kwotami zasądzonymi na rzecz powodów od sprawy wypadku w skazującym go wyroku karnym tytułem zadośćuczynienia, były kwotami odpowiednimi do rozmiaru krzywdy doznanej przez powodów wywołanej śmiercią A. P..

Zadośćuczynienie określone w art. 446 § 4 k.c. nie jest rodzajowo odmienne od zadośćuczynienia, o jakim mowa w art. 445 § 1 czy w art. 448 w związku z art. 23 i 24 k.c., w każdym bowiem wypadku stanowić powinno kompensatę doznanej krzywd. Kompensacie podlega doznana krzywda, a więc w szczególności cierpienie, ból i poczucie osamotnienia po śmierci najbliższego członka rodziny. W wyroku Sąd Apelacyjny w Lublinie z dnia 18 października 2012 r. (I ACa 458/12, LEX nr 1237237) uznano, że na rozmiar krzywdy podlegającej kompensacie na podstawie art. 446 § 4 k.c. mają przede wszystkim wpływ: dramatyzm doznań osoby bliskiej, poczucie osamotnienia i pustki, cierpienia moralne i wstrząs psychiczny wywołany śmiercią osoby najbliższej, rodzaj i intensywność więzi łączącej pokrzywdzonego ze zmarłym, wystąpienie zaburzeń będących skutkiem jego odejścia (np. nerwicy, depresji), rola w rodzinie pełniona przez osobę zmarłą, stopień, w jakim pokrzywdzony będzie umiał się znaleźć w nowej rzeczywistości i zdolności jej zaakceptowania, leczenie doznanej traumy oraz wiek pokrzywdzonego.

Sąd Okręgowy w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia sam podkreślił, że życie człowieka jest bezcenne i nie istnieją żadne taryfikatory pozwalające na wyliczenie wartości życia ludzkiego. Nie ulega wątpliwości, że śmierć osoby, z którą żyje się na co dzień zawsze jest zaskoczeniem, szokiem, wywołuje smutek. Każdy człowiek po śmierci osoby bliskiej przeżywa okres żałoby.

Sąd dopuścił w sprawie dowody z opinii biegłego psychologa na okoliczność ustalenia stanu psychicznego powodów na skutek śmierci A. P. i czy śmierć ta spowodowała jakiś uszczerbek na zdrowiu powodów, w szczególności, czy stan zdrowia psychicznego powodów uległ zmianom chorobowym, a jeżeli tak, jaki procentowo jest uszczerbek na zdrowiu powodów i czy występują u nich schorzenia lub zaburzenia psychiczne będące skutkiem śmierci A. P..

W ocenie Sądu Apelacyjnego nie było uprawnione takie sformułowanie tezy dowodowej do biegłego, z której wynika, że jedynie w przypadku znacznych zmian psychicznych osób bliskich ofiary wypadku, możliwe jest ustalenie odpowiedniej kwoty zadośćuczynienia na poziomie wyższym niż 25.000 zł. Wszak jak wyżej zostało podniesione, kompensacie podlega krzywda spowodowana śmiercią osoby bliskiej, na którą składa się szereg okoliczności – dramatyzm doznań osoby bliskiej, poczucie osamotnienia i pustki, cierpienia moralne i wstrząs psychiczny wywołany śmiercią osoby najbliższej, rodzaj i intensywność więzi łączącej pokrzywdzonego ze zmarłym, wystąpienie zaburzeń

będących skutkiem jego odejścia (np. nerwicy, depresji), rola w rodzinie pełniona przez osobę zmarłą, stopień, w jakim pokrzywdzony będzie umiał się znaleźć w nowej rzeczywistości i zdolności jej zaakceptowania, leczenie doznanej traumy oraz wiek pokrzywdzonego.

Sąd Okręgowy spełnienie przesłanek z art. 446 § 4 k.c. sprowadził w istocie rzeczy do jednej tylko, mianowicie uszczerbku psychicznego powodów.

Abstrahując jednak od powyższego, należy wskazać, że analiza treści opinii psychologicznej powodów nie daje podstaw do wyprowadzenia zaprezentowanych przez Sąd Okręgowy wniosków. W przypadku opinii B. P. biegły stwierdził, że funkcjonowanie badanego nie wskazywało na występowanie zaburzeń poznawczych w tym również zaburzeń percepcyjnych i pamięciowych. W czasie badania pozostawał w sytuacyjnie obniżonym nastroju (reaktywnie – wobec przywoływanych wspomnień dotyczących zmarłej córki). Wynika z tego zatem, że cztery lata po śmierci A. P., wspomnienie tego zdarzenia i wspomnienie córki w dalszym ciągu wywołuje u jej ojca poczucie smutku i przygnębienia. W dalszej części opinii biegły stwierdził, że śmierć A. P. z punktu widzenia psychologicznego była dla B. P. wydarzeniem o charakterze jednoznacznie urazowym, związanym ze znacznym obciążeniem stresem. Na podstawie akt sprawy i badania powoda biegły sformułował tezę, że w następstwie śmierci córki powód rozwinął objawy reakcji adaptacyjnej, a dominującymi objawami obniżenia nastroju, zawężeniem zainteresowań, poczuciem pustki oraz wycofaniem z relacji interpersonalnych. Obciążenie emocjonalne powoda związane ze śmiercią córki intensyfikowała nagle zmiana w funkcjonowaniu systemu rodzinnego, którego do tego momentu córka stanowiła istotny, integrujący element, zwłaszcza po śmierci żony powoda, przejęła ona obowiązki związane z prowadzeniem domu i opieką nad młodszym bratem.

Sąd pierwszej instancji zbyt małą wagę przywiązał do wniosku biegłego, że obserwowane u B. P. obniżenie nastroju należy interpretować jako złożony rezultat obciążenia wieloma czynnikami stresowymi, wśród których niewątpliwie jednym z najsilniejszych jest doświadczenie konfrontacji ze śmiercią córki.

Podobnie w przypadku badania D. P. biegły stwierdził, że dostępny materiał pozwala na sformułowanie wniosku, że w następstwie śmierci siostry powód ujawniał cechy reakcji depresyjnej, z dominującym obniżeniem nastroju, wycofaniem z relacji interpersonalnych i zaburzeniami snu. W psychologicznej interpretacji ta reakcja stanowiła kompleks emocjonalny właściwy pierwszej fazie żałoby po stracie osoby znaczącej.

Nie budzi wątpliwości, że A. P. była osobą znaczącą nie tylko dla ojca, ale również dla młodszego brata. Po śmierci matki D. P. przejęła ona opiekę nad młodszym bratem, pomagała mu w nauce, przygotowywała posiłki, kupowała ubranie, jak stwierdził B. P. była dla niego matką. Zerwanie więc więzi z osobą tak bliską i odgrywającą istotną i znaczącą rolę w życiu powodów podlega również ocenie z punktu widzenia roszczenia o zasądzenie zadośćuczynienia.

Ponadto, w ocenie Sądu Apelacyjnego nieuprawniona jest konstatacja Sądu Okręgowego, że dla uwzględnienia żądania zasądzenia zadośćuczynienia nie jest wystarczające wykazanie takich następstw w sferze psychicznej, która zazwyczaj łączy się ze śmiercią osoby bliskiej jak uczucie smutku, przygnębienia, żalu i innych negatywnych emocji. Nie można bowiem zasadnie twierdzić, że tylko w sytuacji, gdy bliski osoby zmarłej, który nie radzi sobie przez długi czas z jej stratą, może domagać się zasądzenia zadośćuczynienia. Długość negatywnych przeżyć związanych ze śmiercią osoby bliskiej może stanowić kryterium oceny wysokości odpowiedniej kwoty tytułem zadośćuczynienia.

Ustalenie wysokości zadośćuczynienia z art. 446 § 4 k.c. winno nastąpić według kryteriów branych pod uwagę przy zasądzaniu zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych (art. 23 i art. 24 w zw. z art. 448 k.c.), z uwzględnieniem jednak ciężaru gatunkowego naruszonego dobra (tak Sąd Apelacyjny w wyroku z dnia 18 września 2014 r., I A Ca 458/14).

Sąd drugiej instancji ma możliwość ingerowania w wysokość zasądzanego zadośćuczynienia jedynie w sytuacji, gdy jest ono bądź to rażąco zaniżone, bądź też rażąco wygórowane. Sąd Okręgowy uznał, że kwoty wypłacone powodom przez pozwaną wraz z kwotą zasądzoną wyrokiem karnym od sprawcy wypadku, są kwotami odpowiednimi. Z tym twierdzeniem nie sposób się zgodzić. Powodowie wystąpili o zasądzenie zadośćuczynienia za śmierć osoby

najbliższej – córki i siostry, a więc zadośćuczynienie to ma stanowić kompensatę bezpowrotnej utraty osoby bliskiej, bezpowrotnej utraty więzi z tą osobą. Wszak życie ludzkie jest najwyższym i najcenniejszym dobrem. Dlatego też wysokość zadośćuczynienia powinna być adekwatna do utraconego dobra, jednocześnie pozostawać w korelacji z doznaną przez powodów krzywdą.

W ocenie Sądu Apelacyjnego kwotą odpowiednią zadośćuczynienia dla powoda B. P. byłaby kwota 100.000 zł, która jednak podlega zmniejszeniu o 40% przyczynienia się A. P. do wypadku. Kwotę tę należy ponadto pomniejszyć o przyznane w postępowaniu karnym zadośćuczynienie oraz o kwotę wypłaconą powodowi w postępowaniu likwidacyjnym, co daje kwotę 30.000 zł. Kwotą odpowiednią zadośćuczynienia dla D. P. natomiast byłaby kwota 90.000 zł, która również podlega zmniejszeniu o czterdziestoprocentowe przyczynienie się A. P. do wypadku, o kwotę zasądzoną na jego rzecz w postępowaniu karnym (Sąd przyjął, że skoro przyznano na rzecz obu powodów kwotę 40.000 zł zadośćuczynienia, to należy kwotę tę podzielić równo pomiędzy obu powodów, stąd uznał, że na rzecz B. P. i D. P. przypada po 20.000 zł) oraz kwotę wypłaconą mu w postępowaniu likwidacyjnym. To dało kwotę 23.000 zł. Takie też kwoty zostały zasądzone na rzecz obu powodów. Kwoty te zostały zasądzone z ustawowymi odsetkami od dnia wydania wyroku przez sąd pierwszej instancji. Sąd Apelacyjny na skutek oczywistej omyłki określił ją na 31 stycznia 2014 r., a nie jak wynika z wyroku Sądu Okręgowego 13 stycznia 2014 r. W pozostałym zakresie Sąd Apelacyjny uznał apelację powodów za niezasadną, co skutkowało jej oddaleniem

Mając powyższe na uwadze, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. i art. 385 k.p.c. orzekł jak w sentencji wyroku. O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 100 k.p.c.